

Ki lesz a balkirály?

A kádárista párt romjaira nem lehet szociáldemokrata pártot építeni

Közel egy évvel a választások után még mindig romjaiban hever a magyar baloldal. A szociálliberális koalíció bukása nemcsak a vereséget jelentette a mostani ellenzék számára, hanem a lehetséges új stratégia megfogalmazásának szükségességét is. A közvélemény-kutatási adatok azt jelzik, hogy a pártelnöki váltások további hátrányt, s nem előnyt hoztak az MSZP és az SZDSZ számára. A rendszerváltás utáni időszak erőteljesen személyhez kötődő politikai változásaiban továbbra is nyílt kérdés: ki lesz Orbán Viktor kihívója.

KOVÁCS LAJOS PÉTER

A szabaddemokratáknál viszonylag könnyű a lehetőségeket számba venni, hiszen már az elmúlt ciklusban világhossá vált: utolérte őket a rendszerváltó pártok betegsége: *Kis János, Pető Iván, Rajk László, Haraszti Miklós, Tamás Gáspár Miklós* és mások kidőlése a vezető garnitúrából, s a leginkább felépített politikus, *Tölgyessy Péter* eltávozása után világhossá vált: kicsiny, de hangos párt marad a madarasok csapata. A szabaddemokratáknál az utolsó professzionális politikus, *Pető Iván* háttérbe szorulását követően, a rövid életű *Kuncze*-korszak után a *Magyar–Höck–Szentiványi–Körödi*-csapat olyannyira papírkönnyűnek látszik, hogy esélyeiket a csak a jelentősebb *Soros*-ösztöndíjjal rendelkezőknek kötelező latolgatni. Az SZDSZ-é legfeljebb csak annyiban különbözik más rendszerváltó pártok haláltusájától, hogy az alapítók állva haltak meg. Nem voltak balhé, mint másutt, ami azért következhetett be, mert nem volt érdekelt ebben a mögöttük álló sajtó, de az eredmény ugyanaz. A madaras térfélen – hacsak a jövőre visszavonuló *Göncz Árpád* nem válik újból (*mi az, hogy újból?* – a szerk.) pártpolitikussá – egyetlen nagypolitikai szerepre *Demszky Gábor* esélyes.

Ma még azonban nem megválaszolható az a kérdés: volt-e valamilyen különleges oka is annak, hogy az SZDSZ alapvetően pozitív, szamizdatos korszakának emblematikus személyiségét 1990-ben sebtében félretették. Annyi személyes vonatkozás idekívánczik, hogy egy Magyar–Demszky-párharc a majdani pártelnöki, miniszterelnök-jelölti pozícióért meglehetősen pikánsnak ígérkezik. Nem világos azonban: kit támogat majd a jövő májusban visszavonuló *Göncz Árpád*. Ha összfel újra választják Magyar Bálintot, a nyílt belső harc is elképzelhető. Ennek jelei már megmutatkoztak a legutóbbi küldöttgyűlésen, ahol a nagy garral beharangozott szabadelvű hit-

mozogtak, lényegében azt tételezi, hogy a klasszikus liberalizmus is sikerre vihető konzervatív környezetben, sőt: maga a szociáldemokrácia is lehet konzervatív töltésű. Ennek akár példája lenne *Bill Clinton*, *Tony Blair* és újabban *Gerhard Schröder*. Az utóbbi esete is világosan mutatja, hogy azért bonyolult játék ez, amely végső soron nem más, mint egy véletlenül vergődő pragmatizmus, melyben gyakorta csak prócégek versengenek egymással, legalábbis *Nagy Sándor* aktuális nyilatkozata szerint. Az MSZP üdvöskéje, aki háttérbe szorulását legalább annyira köszönheti a saját pártjában található liberálisoknak, mint korábban a szabadmadaras héjáknek, nemrégiben még deklarálta második ember volt a szocialistáknál. Miután az elnöki versengésben alulmaradt, a frakcióvezetői posztot szerette volna megszerezni, de ehhez sem rendelkezett megfelelő támogatottsággal. Az egykor erős szakszervezeti vezér egyre inkább bázis nélkül marad. Szakértők szerint meglehetősen zavaros helyzetre lenne szükség ahhoz, hogy *Nagy Sándor* csillaga, mely eddig típikus szocialista mozgalmi karrier útján haladt, ismét felemelkedjék, bár *Nagy* számos alkalommal tett már tanúbizonyosságot rendkívüli akaraterőről, és késő kádári korszak kisemberének nyelvét *Horn Gyula* után ő beszéli a legjobban.

A választási vereség hatására – a botrányhőssé vált *Baja Ferenc* helyett – új választmányi elnök lépett hivatalba a szocialistáknál. A pozíció a hagyományos pártstruktúrákat tekintve, amolyan bölcsök tanácsának felel meg, az MSZP-ben azonban fontos terepe a pártközvéleménynek. Ebből a szempontból kiemelten fontos, hogy a szocialisták ma még hagyományos (nagy létszámú, sok szervezettel bíró) pártnak számítanak. *Földes György* megválasztásában nyilvánvalóan szerepet játszott az is, hogy az újabb keletű politikai elméletek szerint a modern pártok életében egyre nagyobb teret kapnak az úgynevezett think-tank szervezetek (agytrösztök), ezt mostantól a Politikátörténeti Intézet igazgatója testesíti meg az MSZP legfelső vezetésében. *Földes* indíttatásában és politikai habitusában nem hordozza magán azokat a jegyeket, amelyek a jelenleginél nagyobb pozíció betöltésére jogosítanak. Elgondolása szerint pártja nem hagyja a liberális tematika kizárólagos részeként a kisebbségekre,

A balkirályok és balhercegek szülőszobája azonban a Köztársaság téren leledzik, ahol szintén baljós a hangulat. Anyázásban azért nincs hiány (lásd: *Csintalan* megnyilatkozásai) csak anyában, aki megszülné végre a magyar *Tony Blairt*. Ez a helyzet már önmagában is indokolja, hogy női szempontokat helyezünk előtérbe. A szocialisták édesanyja ez idáig köztudottan maga *Kósáné Kovács Magda* volt, de szerepét most *Lendvai Ildikó* vette át, dizájnerek szerint habitusában hajszálpontosan. Ha most kellene prognózist készíteni, kevesen volnának, akik kétségbe vonnák: az előd által okozott szavazatvesztést az elmúlt választásokon az utód még felül is múlhatja a következőn.

A szociálliberális körökben mostanában sokat idézett *Anthony Giddens* múlt évi röpirata, a *Third way*, kétségkívül megmozgatta a fantáziákat. Emé bizonyos harmadik út, ami úgy egyébként nem új találmány, hiszen a századfordulás ideológiák (*Spengler*től *Ortega*ig) hasonló terepen

az ökológiára, a civil szférára vonatkozó kérdéseket, ugyanakkor az MSZP-nek a szociálpolitika és az oktatás területeire kell koncentrálnia, konkrétumokat azonban csak az őszi kongresszuson várhatunk. Földes, aki a népi demokratikus alapokon radikálisan baloldali történészprofesszor, *Balogh Sándor* székében ül a néhai Párttörténeti Intézet székében, gondolkodásában közelebb áll az úgynevezett magyar baloldali hagyományokhoz, mint az új baloldali elméletekhez, ezért szívesebben látna egy harcos, merészen konfrontatív baloldalt. Ehhez szép számmal akadnak értelmiségi társak is, példaként említhető a ma még nem befolyásos *Krausz Tamás* és köre, így nem kétséges, hogy az MSZP think-tankja milyen irányba ad majd inspirációkat.

Annyi bizonyos, hogy az MSZP-ben ma a legfontosabb érzés: a tehetetlen düh, és az ellenfelek mielőbbi lejáratásának és negligálásának szükségessége. A BIT köréből kikerült dokumentumok, melyek az utcai demonstrációktól sem riadnának vissza, valamint az egykori BIT-vezér *Kiss Péter* szélsőséges megnyilatkozásai – amelyekben a többi között a *Gömbös*-kormányhoz vélte hasonlatosnak *Orbán Viktor* kabinetjét – gyakran keltenek megütközést a józannabb párhívek körében is. A NATO-csatlakozás előtti parlamenti szavazási kavalkádban az is megmutatkozott, hogy az MSZP bármit képes feláldozni a pártérdekért. Könnyű lenne azt mondani: kizárólag a terhes örökségű múltból eredeztethető a szocialisták hatalomhétsége. Sokkal inkább valószínű, hogy az 1990–98 közötti időszakban olyan kapcsolati tőkéket halmoztak fel, amelynek kiszolgálása mindennél előbbre való. A gyorsjáratú multinacionális tőkének azonban napraforgó-termesztetve van, s előbb-utóbb a fény irányába fordul.

Tálcán kínálkozott a megoldás, hogy a pragmatizmusáról elhíresült *Kovács László* pártelnök a kormánnyal kötendő külön alkukban biztosítsa az általuk teremtett nemzetközi ernyő védelmét. *Stumpf István* kabinetminiszter invitálásai elegendő alapot is adtak volna mindehhez. Ostobaság azt állítani, hogy *Stumpf* rangon alul, a miniszterelnök helyett akart tárgyalni az MSZP elnökével, s *Kovács László* elég nemzetközi tapasztalattal rendelkezik ahhoz, hogy értékén tudja megbecsülni egy szűkebb mozgástérben az informális megbeszéléseket. Az elnök azonban más utat választott, teret engedett a régi reflexeknek: minden rossz, ami nem tőlük származik. A döntésben szerepet játszott az is, hogy *Kovács László* az erős felindulásban végrehajtott személycserében csak bizonytalan alkukkal volt képes a hatalmat megszerezni, s tu-

lajdonképpen maga sem tudja eldönteni: az adott pillanatban pártján belül melyik erőcsoportnak tegyen eleget. *Kovács* pragmatizmusa addig nem lesz képes kibontakozni, amíg pártjában nem tesz szert *Horné*hoz hasonló hegemoniára, mert az MSZP – ha szervezetenként már nem is, de – személyekben még mindig centrális felépítésű.

A realitás azonban az, hogy az MSZP-ben az említett giddensi várakozással ellentétben a markánsan baloldali vonások erősödnek. Ma már nemcsak a szélső baloldali irányzatok, hanem a mérsékeltbbek között általánossá kezd válni az a vélemény, hogy a *Milosevic*csel is parolázó kommunisták, *Thürmer Gyula* és társai is lehetnének szövetségesek. Egy magát demokratikusnak tartó, ellenzéki párttól joggal volna elvárható, hogy elhatárolódjon az olyan nyilatkozatoktól, amelyet például volt kormányának egyik államtitkára tett a *Kritika* című folyóirat legutóbbi számában, ahol *Szabó Zoltán* a zsidók, a kommunisták, a szociáldemokraták és a liberálisok (sic!) kiirtásától való sanda félelmet igyekszik felhasználni a *Thürmer*-párttal való összefogás argumentálására. Ez ugyanis még egy a régi időkől való népfrontnyilatkozatként is disszonánsnak hatna. *Szabó*-nak talán elkélne némi felvilágosítás arról is, hogy a konzervativizmusnak nem kritériuma „a Trianonon való keseregés”, vagy hogy „egy kicsit, vagy éppen jobban utálják-e a zsidókat”, mert abszolút biztos, hogy nem erre szavaztak azok, akik a jelenlegi kormánykoalíciónak adtak bizalmat, a balratolódást jelzi az is, hogy eltűnt a párt egykori népi-demokratikus irányzata: *Szűrös Máttyás*, *Daróczy Zoltán*, *Kósa Ferenc*, *Orosz István* távolmaradása jelentősen csökkentheti a nemzeti politikai erővel való összefogás esélyét.

Kovács László egyébiránt sikerrel kúszik előre a Szonda Ipsos-féle népszerűségi listán, s ma már csak *Göncz Árpád* előzi meg, talán nem véletlenül. Egykori főnöke, *Horn Gyula* azonban mintha nem nyugodna bele abba, hogy volt párhívei ködös idollokban remélik a magyar *Tony Blair*. *Horn* érdeme, hogy felülemelkedett a vereség okozta keserűségen, ami egyébként kétségkívül neki fájhatott a leginkább. Realitásérzéke – például a parlament ülésezési rendjével kapcsolatban, vagy tárgyalása *Orbán Viktor* miniszterelnökkel – paradox módon azt támasztja alá, hogy nálánál jelenleg nincs nagyobb formátumú politikus a szegfűs térfélen. Az MSZP még ma is saját vereségének foglya. Nem alternatívákat keres a kormány politikájával szemben, hanem ellenfeleket kreál. A holdudvarához tartozó médián keresztül azt igyekeznek su-

gallni, a kormány munkája csupán politikai mosószerreklám, folyamatos nyomulás, egészségpályás letámadás. Miközben a kormány emberei – már ha módjuk van rá – szép csendben elmondják, hogy már hónapok óta egyszámjegyű az infláció, és az európai átlagot messze meghaladó a gazdasági növekedés. Amikor az ellenzék krízisről szónokol, a kormány megoldandó feladatokról: a fiatalok és a családok előbbre jutásáról. Az ellenzék mélyponton van a személyi politizálásban is, ha nem a szociál-liberális koalíció van hatalmon, egyhamar a magyar demokrácia állandó kísérő jelensé-gévé válik az a közbeszéd, amelyet *Eörsi István* és társai szeretnének meghonosítani, nevek kifordításával (lásd: simpergerezés), emberek olyan jelzőkkel való felruházásával, amely mindenütt másutt szalonképtelen lenne, itt azonban azt is szó nélkül kell hagyni, ha az ellenoldal ezt is megtapsolja. A szocialista sajtó most azt intonálja, hogy a kormányzópart médiaszereplésének köszönheti népszerűségét. Sokan emlékeznek még arra, amikor ez még nem bűn, hanem erény volt, s a konzervatív oldalt azért gúnyolták nap mint nap, mert nem ért a média nyelvén. Másrészt pedig a baloldali rohamosztagos sajtó úgy vélte: most is elegendő lesz az sajtóhenger, amely egyszer már sikeresen segítkezett az 1990–94 közötti kormányok elsöprésében. A taktika azért sem válhatott be, mert a közvélemény kiismerte és megtapasztalta azóta ennek átlátó és önös taktikáját.

Úgy tűnik, a mostani ellenzék képtelen felfogni: a magyar közvélemény – a vitathatatlan gazdasági részeredmények ellenére is – az 1994–98 között követett politika eggettére, sőt annak stílusára is nemet mondott. A magyar baloldalon addig nem születhetik új *Kéthly Anna*, se *Szedér Ferenc*, se *Révész András*, se hön áhított *Tony Blair*, amíg új stílus és új értékrend nem valósul meg. Be kellene látni: a kádárista párt romjaira nem lehet szociáldemokrata pártot építeni. Ehhez szinte az egész gamitúrát le kellene cserélni, vagy szerepét jelentősen mérsékelni. Öt-tízéves távlatban ugyanis nem lehet a Varsói Szerződést és a NATO-t, a KGST-t és az Európai Uniót sikeresen építeni, miként a szocializmust és liberálkapitalizmust sem. A szocialisták – az amúgy sok esetben megbecsülendő, felhalmozott tapasztalataik hasznosítására – más utat választottak, s hangsúlyt arra helyezték, hogy bármit tesznek, az annak is látszon. A tisztázatlan múlt ugyanis a politikában a legsúlyosabb legitimitáshiány. Amíg ez a helyzet fennáll, addig csupán az a kérdés, minek és kinek fog látszani és játszani a következő balkirály. ■